

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

APRIL 3 • 96

Gustav Vasas myntning i Uppsala

Under solen och lejonet

Polletter för rakning

Erik Gamby 1908-1996

Ny medalj från SNF

Pris 20 kr

Numismatiska Föreningen i Finland
AUKTION Nr 318
den 13 april 1996

Där klubbas bl.a:

- en stor USA-myntsamling,
- en fin, intressant svensk typsamling
tex 1 riksdaler 1734, XR
och 1 daler silvermynt 1714, plåtmynt,
- andra bättre utländska objekt.

*Beställ snarast den illustrerade katalogen
genom att skicka 50 kronor till*

Numismatiska Föreningen i Finland

Unionsgatan 6 A

SF-00130 Helsingfors, Finland

VÄLKOMMEN
till vår monter på
FRIMYNT 96

där vi presenterar
**Ett rikt urval
av svenska mynt**
27-28 april 1996
Idrottens hus, Helsingborg

**MYNT
GALLERIET**

Biblioteksgatan 5, Box 7049, 103 86 Stockholm.
Telefon 08-611 33 88. Telefax 08-611 25 11.

- Jaså, du fick straffarbete för du gjorde sedlar?
— Ja, ser du, jag fick inte kalla det för inflation, jag!

(Commentaires 19/11 1933).

**SVENSK
NUMISMATISK TIDSKRIFT**

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
— Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Kjell Holmberg,
tel 018-38 23 47 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Kjell Holmberg efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-783 94 00
Fax 08-663 97 35

Ansvarig utgivare:
Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:
Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:
Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:
Kjell Holmberg
Tel 018-38 23 47
(kvällstid och helger)

Prenumerationer:
Pris 150 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:
Masterprint
Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

SNFs program våren 1996

Föreningslokaler är öppna för medlemmar – gärna med sällskap – en torsdagkväll i månaden. Dörrarna öppnas kl 18.30.

11 april Öppet hus. Tema: antika mynt.

27 april **Årsmöte i Lund.**

Kl 13.00: Samling vid Kulturen i Lund för årsmöte i Hornsbergssalen. Obs! den medeltida klockan i Lunds domkyrka spelar kl 12.00. Kulturen ligger ca 100 m snett bakom kyrkan.

Kl 14.30 ca: Ulla Silvegren visar Lunds Universitets Historiska Museums Myntkabinett.

Kl 19.00: Årsmötesmiddag på Kockska gården vid Stortorget i Malmö, där myntmästaren Jörgen Kock hade sitt växlarkontor. Anmälan till middag till föreningens kansli samt genom inbetalning av 250 kr till SNF:s postgiro 15 00 07-3 **senast den 25 mars**. Priset, som är ungefärligt, inkluderar tre rätters middag utan dryck.

Övernattning kan ske på hotell *Mäster Johan* i Malmö, tel 040-715 60, adress Mäster Johansgatan 12. Pris 800 kr för dubbelrum, 700 kr för enkelrum.

28 april **Utflykt till den kgl. Mønt- og Medaillesamling i Köpenhamn.**

Kl 13.00: Samling utanför Nationalmuseum där Jørgen Steen Jensen tar emot oss och visar Myntkabinettet. Det finns även möjligheter att se övriga delar av Nationalmuseum och kanske också något av det som ej är utställt på Myntkabinettet.

Resor ordnas av deltagarna själva. Det går ett nattåg kl 23.18. Inträde till Nationalmuseum tillkommer.

9 maj Öppet hus.

30 maj Föreningens auktion. Information och auktionslista i SNT 4 • 96.

Om ej annat anges hålls mötena kl 18.30 på Banérgatan 17 nb. Tag buss nr 44 eller 54 eller T-bana till Karlaplan.

SNFs kansli

Besökstid 10.30-13.00 onsdag och torsdag.

Stängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

Innehåll SNT 3 • 96

Sid

Några anteckningar beträffande Gustav Vasas myntning i Uppsala	52
Mjölkollet från Erikssunds säteri	54
Flygbaronens hedersmärke	55
Under solen och lejonet	56
Polletter för rakning	58
Årsberättelse för år 1995 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen	64
Nytt om böcker	66
Ordensnytt	68
Erik Gamby 13 september 1908 - 5 februari 1996	68
Ny medalj från SNF	70
Frågespalten	70
Auktioner & Mässor	70
Myntnytt	71

Omslag

Minnesmynt om 1000 kronor i guld utgivet av Sveriges Riksbank till Carl XVI Gustafs 50-årsdag 30 april 1996. På åtsidan konungens profilporträtt, vänster sida, under konstnärssignaturen EN = Ernst Nordin. På framsidan stora riksvapnet med vapenhållande, krönte lejon men utan vapenmantel, omgivet av till vänster bokstaven E = Eskilstuna, till höger B = Urban Bäckström, riksbankschef. Riksvapnet har modellerats av Marita Norin. Vikt 5,8 g, diameter 21 mm, 900/1000 guld.

Foto Myntverket. Se även s 71.

Några anteckningar beträffande Gustav Vasas myntning i Uppsala

Av Ivar Leimus

Sveriges tidiga mynthistoria är dåligt representerad i det skriftliga källmaterialet. Större delen är också publicerad ett flertal gånger, senast och bäst av Jan Liedgren i hans talrika uppsatser (Liedgren 1965, 1967, 1969). Desto större, men också trevligare, blev min överraskning när jag i Riksarkivet under beteckningen "Strödda kamerala handlingar" vol. 62 bland det bevarade materialet fann några dokument som inte föreföll ha uppmärksammas tidigare¹. De rörde sig om kvittenser för mottaget silver och för levererade mynt i Uppsala 1523-1524, som Arnt Koninck hade skrivit under. Vidare fanns en anteckning i den lybske köpmannen Henning Berndes (beträffande honom, namnet Hening Bernis, se även: Stockholms stads tänkebok 1524-29, passim) skuldebok i samma arkivsamling.

Det är känt att Arnt Koninck anställdes av Gustav Vasa hösten 1522 som myntmästare i Uppsala (Jansson & Hemmingsson 1980, 180; Leimus 1989-90, 125). De från Uppsala idag kända mynten består av två typer från respektive 1522 och 1523, vilka båda är ytterst sällsynta (Appelgren 1933, nr 8-9). Mycket lite är också känt vad gäller myntfoten. Enligt en senare avskrift från 1600-talet skulle de äldsta Uppsala-örena vara 7½-lödiga, 12 "kasti", dvs 48 på en viktmark (Liedgren 1969, 85-86). Från hösten 1523 kunde Uppsala-örena ha varit 5-lödiga (Liedgren 1967, 20; Jansson & Hemmingsson 1980, 182). Med ledning av de bevarade myntens sällsynthet måste myntningen betecknas som obetydlig.

De nu påträffade räkenskaperna medger att vissa uppgifter om myntfot, myntningens omfång mm kan fastställas.

För det första bekräftar de de tidigare ganska osäkra uppgifterna beträffande myntfoten för de äldsta Uppsala-örena. Enligt kvittens nr 2 är de präglade av 7½-lödigt silver, 6 mark, dvs 48 st på en viktmark. Dessa mynt präglades från 1522 till maj 1523. Strax därpå genomförde emellertid Gustav Vasa en myntförsämring, eftersom Arnt Koninck redan i början av juni 1523 redogör för nya, 6-lödiga ören (nr 4). Deras

Fig. 1. Uppsala, 1 öre 1522. Med inskrift som gubernator (riksföreståndare) på åtsidan. Foto ATA.

"Schrott" anges visserligen inte av honom, men enligt kontraktet med myntmästaren i Västerås 1524 kunde den, åtminstone enligt kontraktet, behållas oförändrad ännu en tid (Liedgren 1965, 33-34). Sannolikt infördes en ny typ i samband med den förändrade myntfoten och den äldre inskriften med Gubernator på åtsidan ersattes med en ny inskrift (S. ERICVS REX SVETICIE). Teorin om att S. ERICVS-mynten är de yngre (Jansson & Hemmingsson 1980, 183-184; Hemmingsson 1994, 29; Lagerqvist 1995, 128) bekräftas därmed ytterligare. Det är möjligt att myntförsämringen infördes ungefär samtidigt för örena inte bara i Uppsala utan också i Stockholm (och möjligen i Arboga). S. ERICVS-myntningen kunde då ha påbörjats redan sommaren 1523, inte 1524, som man hittills har antagit. Som framgått ovan behölls inte denna myntfot någon längre tid. Det verkar som om myntmästaren i Uppsala redan i kontraktet daterat 25 september 1523 blivit föreskriven en ännu lägre halt för öret: 5 lod. För detta talar även det faktum att samma lödighet i ett med myntmästaren i Västerås våren 1524 upprättat kontrakt behölls oförändrad (Liedgren 1965, 33-34).

För det andra visar det sig att antalet i Uppsala präglade mynt – med ledning av de bevarade fragmentariska uppgifterna – inte kan betraktas som obetydlig. Under perioden från 9 maj till 4 juli 1523, dvs under endast två månader, levererade myntmästaren minst 950 mark till sin uppdragsgivare, varav 360 mark i gamla och 610 mark i nya ören, sammanlagt

35.600 st. Emellertid ägde sannolikt en myntning rum i Uppsala såväl före som efter den myntning som kan beläggas i källmaterialet. Det kan man sluta sig till genom det faktum att ett (nytt?) kontrakt slöts mellan Gustav Vasa och Arnt Koninck först 25 september 1523 (Liedgren 1967, 20). Vidare kan man fråga sig vilka mynt som utnyttjades för de av myntmästaren till Jöns Laurentii levererade 1.250 mark silver "des gemuntedes geldes" (= 7.500 mark i mynt?) och till Henning Berndes 1524 utbetalade summan på 2.800 mark stockholmsk (nr 11, 12). Det är därmed inte uteslutet att man fortsatte att prägla i Uppsala även under 1524. Ätminstone berättade Gustav Vasa ännu 9 maj 1524 i sitt brev till linköpingsbiskopen Hans Brask, när han krävde silver för solden till sina utländska trupper: "Vij haffue vora mynthemestare i Stockholm oc vpsale som mynthe daglige saa lenge søffueret recker..." (GVR I, 223). Eftersom uppsalamynt med året 1524 ännu inte är kända, är det inte uteslutet att de kan ha präglats med gamla stamper. För Gustav Vasas myntpolitik skulle det i så fall ha varit ganska karaktäristiskt. Utförda haltanalyser för uppsalaörena 1522 och 1523 visar endast en halt på 347‰ respektive 290‰ (dvs ungefär motsvarande 5½ och 4 2/3 lod) (Jansson & Hemmingsson 1980, 183).

För det tredje bevisar de här publicerade dokumenten än en gång hur nära Gustav Vasas myntning var förknippad med hans finanspolitik. Den i kvittenserna ofta omnämnde kanslern, senare domdekanen i Uppsala,

Jons (egentligen Jöns Laurentii), var en under 1500-talets första tredjedel välkänd svensk politiker och Gustav Vasas förtrogne, som just under den här behandlade tiden var ivrigt syster till sin herre (SBL 20, 540-541)². De av Arnt Koninck präglade mynten och det renade silvret var utan tvekan avsedda för att betala Gustav Vasas skulder till lybska köpmän. Noteringen i Henning Berndes skuldebok tyder också på detta. Till yttermera visso hade denne så sent som 1524 lånat en anseelig summa pengar om 2.800 mark till kungen 1524 ("myns heren gnade"), som återbetalades till honom av myntmästaren i Uppsala.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de upptäckta, om än sparsamma myntmästarräkenskaperna, kan bidra med några nya uppgifter som kan berika en period i den svenska mynthistorien kännetecknad av ett mycket sparsamt skriftligt källmaterial.

(Översatt av Kenneth Jonsson)

Appendix

Strödda kamerala handlingar, vol. 62

Nr 1. 9 april 1523.

Jh[esu]s
It[em] so bekene ick arnt koninck dat ick hebe entffangen von h[ern] jons dem kansseler 198 Mk lodich an suluer gut vnde kuat so hey et brochte den dondonder³ dach na passchen anno 1523 des to erer tuchnisse Is hir myn singenet ge drucket vnder myn hant schriff

It[em] noch 102 Mk 12 lot den andern ffridach na passchen

(Sigillavtryck)

Nr 2. 9 maj 1523.

It[em] anno 23 den 9 Im maius don hebe ick to gewegen vnde geleuert h[ern] jons dem kansseler an oren iii^c Mk vnde lx Mk lodich gemuntet vnde viii^c vnde vii Mk lodich vngemuntet Is to hope x^c vnde lxxvii Mk lodich vnde isselicke Mk lodich hefft In sick viij lot ffin luter suluer

It[em] dey suma von dussem ffinen suluer is In allen v^c Mk lodich vnde ij lot It[em] isselicke Mk lodich hefft In gelde vi Mk

arnt koninck
m m

Nr 3. 11 maj 1523.

It[em] anno 23 den 11 dach In maius don entffenen ick von h[ern] jons 100 Mk lodich an suluer gut vnde bosse dat smolte wy to hope dem genck aff 2 Mk lodich 4 lot don bleff des suluers 97 Mk 12 lot vnde dey Mk holt Int fine 13 lot 1/2⁴ quit[in]

It[em] dey suma von dussem ffynen suluer Is 83 Mk lodich 3 lot 3 quit[in] 1 ort 1/2

arnt koninck

Fig. 2. Uppsala, 1 öre 1523. Med inskrift S. ERICVS på åtsidan.

Foto Gunnel Jansson 1984.

Nr 4. 6 juni 1523.

It[em] anno 23 den sonauent na des hilgen lichames dage don hebe ick h[ern] jons dem dom decken to opsal to gewegen vnde geleuert an nigen oren 250 Mk lodich vnde isselicke Mk lodich holt vi lot ffin suluer

It[em] dey suma von dussem finen suluer Is In al 93 Mk 12 lot

arnt koninck
m m

Nr 5. 15 juni 1523.

Jh[esu]s
It[em] anno 23 op sunte ffyt don entffenk ick von h[ern] jons dem dom decken to opsal 139 Mk lodich 4 lot suluer gut vnde bosse dat smolte wy to hope dem genck aff Im smelten 2 Mk lodich vnde 1 lot don bleff dar 136 Mk lodich 13 lot vnde de Mk holt Int ffine 13 lot 1 quit[in] 3 ort dey suma von dussem ffinen suluer Is 114 Mk 14 lot 1 quit[in] 1/16 ort

arnt koninck
m m

Nr 6. 3 juli 1523.

Jh[esu]s
It[em] anno 23 na marie[n] berch ganck don entffenk ick von h[ern] jons dem dom decken to opsal an vnsmidigen suluer 122 Mk lodich 4 lot dreff ick aff vnde mackede dat smydich dem genck aff op dem teste 18 Mk 4 lot don bleff dar 104⁵ lodich vnde dey Mk helt Int ffyne xvj lot Is de suma Int ffyne 100 Mk lodich 12 lot

arnt koninck

Nr 7. 4 juli 1523.

It[em] so hebe ick h[ern] jons dem dom decken geleuert 360 Mk lodich an gelde des dey Mk helt Int ffine 6 lot dey suma Int ffine Is 135 Mk lodich dyt ent ffenk hey den sonauent na vnsrer leuen fffrowen berc ganck⁶

anno 23 arnt koninck

Nr 8. 8 juli 1524.

It[em] anno 24 den ffridach na marien berch ganck don entffenk ick von h[ern] jons dem dom decken to op sal an suluer 24 Mk lodich 1 lot

arnt koninck

Nr 9. Odaterad.

It[em] 10 Mk lodich den Mk to 16 loden Is myt dem koper 21 Mk 5 lot j qint[in] 5/15 to viij loden

På baksidan:

My[n]tet geld iiij^c Mk lod[ich] / v[n]-my[n]tet vii^c viii⁸ lod[ich]

Nr 10. Odaterad.

It[em] so bekene ick arnt koninck munte- mester dat ick entffangen hebe von h[ern] jons mynes g[nedigen] hern kanssler iiic vn[d] xx Mk lodich suluer gut vnde bosse dorch en ander von mynes g[nedigen] hern wegen vnde i scheplb ii lyslb koper

arnt koninck

Nr 11. Odaterad.

It[em] h[ern] jons 300 kast Is 100 fl It[em] 150 kast Is 50 fl It[em] 120 cast Is 40 fl It[em] 90 kast Is 30 fl It[em] 60 kast Is 20 fl It[em] 30 kast Is 10 fl

It[em] des gemunte[n] geldes 1250 Mk lodich

Nr 12. Utdrag ur Henning Berndes skuldebok, 1524.

an[jo] xxiiii lende Ik mynes heren gnade xxviii Mk holmes dyt sulue gelt heft my betalt de munte-mester arnt konynk to vpsalla des Ik mins here[n] gnade be- danke

Noter

¹Mitt forskningsarbete i Riksarkivet hade möjliggjorts genom ett generöst anslag från Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatisk Forskning.

²De här publicerade dokumenten har inte passerat helt obemärkta tidigare och de har utnyttjats i uppslagsordet "Jöns Laurentii" i SBL.

³Sic!

⁴Sic!

⁵Utelämnat: Mk.

⁶Överstruket: gebart.

⁷Av innehållet att döma handlar det om förberedande uträkningar för nr 2.

⁸Utelämnat: Mk.

Litteratur och förkortningar

Appelgren 1933 = Appelgren, T. G. *Gustav Vasas mynt*. Stockholm 1933.

GVR = *Gustav Vasas registratur*, band 1.

Hemmingsson 1994 = Hemmingsson, B. *Gustav Vasa som myntförfalskare. Mynttidningen* 1, 1994, 28-31.

Jansson & Hemmingsson 1980 = Jansson, L., Hemmingsson, B. 1522 års stockholmsmynt. *Myntkontakt* 9-10, 1980, 180-184.

Lagerqvist 1995 = Lagerqvist, L. O. *Äldre Vasatid. Myntningen i Sverige 995-1995. Numismatiska Meddelanden* XL. Stockholm 1995, 125-180.

Leimus 1989-90 = Leimus, I. *Livonian mintmasters of the 16th century. NNÄ* 1989-90, 113-137.

Liedgren 1965 = Liedgren, J. *Kontrakten med myntmästarna i Västerås 1480-1538. NNÄ* 1965, 31-38.

Liedgren 1967 = Liedgren, J. *Kontrakten med myntmästarna i Stockholm och Uppsala 1449-1527. NNÄ* 1967, 11-22.

Liedgren 1969 = Liedgren, J. *Texterna om myntning i Hans Brasks kopiebok A6. NNÄ* 1969, 66-93.

NNÄ = *Nordisk Numismatisk Årsskrift*.

SBL = *Svenskt biografiskt lexikon*. Red. Erik Grill. Bd. 20. Stockholm 1973-1975.

Stockholms stads tänkebok 1524-29 = *Stockholms stads tänkebok 1524-29 m m av M:r Olauus Petri Phase*. Utg. Ludvig Larsson. Skrifter utgivna av Vetenskapssocieteten i Lund, 11:1. Lund 1929. □

Hederligt mått
och full vikt,
bra salt och
äkta mynt
är till glädje
för alla.

Kina

mynt
tidningen

... är tidningen för Dig
som är intresserad av historia,
konst, ekonomi, kultur etc.
D.v.s. MYNT & SAMLANDE!

PRENUMERERA NU!

½ år = 140:- 1 år = 280:-

Postgiro 482 06 15 - 5.

Tel 031-18 24 30 Fax 031-18 39 60

Mjölpollett från Erikssunds säteri

Erikssund ligger just där landsvägen går över sundet mellan Sigtunafjärden och Skofjärden. Erikssund är en vacker gård med sitt lanterninkrönta mittparti och framspringande flyglar med altaner. I sitt yttre visar huset alltigenom sen 1700-talskaraktär, och man anar inte att det rymmer en av landets märkligaste målade interiörer från vasatiden. Målningarna är anbragta direkt på de bildade timmerväggarna. Den äldsta byggnaden utgör kanske en i slutet av 1500-talet uppförd timmerbyggnad. Huset påbyggdes och de båda flyglarna uppfördes på 1700-talet. De var friliggande men har senare sammanförts med huvudbyggnaden.

Det var en av gårdens ägare, konsthistorikern friherre Erik Langenskiöld, som 1943 lät framta och restaurera vasarummets målningar och som ställde dem och huset under riksantikvarieämbetets beskydd som kulturminnesmärke. Erikssundsmålningarna antas vara från början av 1600-talet. Enligt en obestyrt tradition skall Gustav Vasa ha uppfört Erikssund åt hertig Erik. Det verkar sägenartat, ty Erik hade långt furstligare miljöer att vistas i.

I början av 1600-talet var gården i släkten Oxenstiernas ägo och övergick sedan till fältöversten greve Lars Kagg. Ägarlängden synes i övrigt vara bristfälligt känd, och gården har i senare tid bytt ägare många gånger. När generalkonsul Carl Schlyter 1919 förvärvade egendomen lät han den undergå en genomgripande restaurering. Efter honom ägdes den av friherre Langenskiöld och senare av direktörerna Ulf Laurin och Melin,

vilka gjorde rent luxuösa anläggningar för uppfödning av travhästar. Detta har under den nuvarande ägaren direktör Ellert Larsson förblivit godsets specialitet.

Det här avbildade exemplaret är av mig det enda kända. Om någon känner till flera vore det önskvärt om de kunde meddela detta till Svenska Numismatiska Föreningen. På grund av den ringa bebyggelsen kring Erikssund verkar användandet av mjölpolletter lite förvånande, enär omgivningen mest består av jordbruk, kanske det kan ha någon anknytning till mjölkförsäljning i Sigtuna?

Av pollettens utseende att döma kan den vara präglad utomlands. Polletten har upptill i båge: ERIKSUNDS / SÄTERI, nedtill 1 L., i mitten ett runt hål. Den är rund, 21 mm och av mässing; framsidan är slät.

Litteratur

Svenska slott och herresäten. Uppland, del I.

Börje Rådström

Vildmanstaler

Benämning på talermynt ursprungligen präglade i Tyskland från 1500-talet. Vildmannen var vapenhållaren på hertig Erik II:s av Braunschweig-Calenbergs taler. Senare framställdes vildmannen utan vapensköld och hållande en uppryckt trädot i ena handen. Han har skägg och bär ett skinnkläde runt höfterna. Det finns även mynt med två vildmän, ibland är den ena en kvinna.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-11 08 07

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Flygarbaronens hedersmärke

Baron Carl Cederström (1867-1918) var en man med smak för livet men utan något riktigt mål inför framtiden. Så var läget 1909. Han hade försökt sig på lite av varje, varit extra kadett vid flottan, lantbrukselev och fört ett bohemliv som färhandlare och varietésångare i Amerika. Därefter arrenderade han i femton år gården Brunn, som tillhörde faderns fideikommiss Beatelund på Ingarö i Stockholms skärgård. "Calle på Brunn" var en omtyckt sällskapsbroder, som skickligt spelade luta och komponerade egna visor. Från 1907 drev han i fyra år bilaktiebolaget "BilBol", som i sina lyxbilar skjutade rika stadsbor till middagar och teatrar. Han skulle nog ha fortsatt med olika projekt av liknande art även i framtiden om inte något särskilt hade hänt 1909. Då spreds nämligen genom tidningarna nyheten om fransmannen Blériots djärva flygning över Engelska kanalen. Denna händelse gav Cederström ingen ro. Han hade sett in i framtiden.

Carl Cederström reste till Frankrike och skrev in sig i Blériots flygskola i Pau. Våren 1910 fick Cederström, som förste svensk, sitt internationella flygcertifikat. Väl hemma planerade han att bli den förste som flög över Öresund. Med sig från Frankrike hade han ett Blériotplan. Cederström förekom emellertid av dansken Robert Svendsen som den 17 juli 1910 med sitt Voisinbiplan klarade sträckan. Strax efter Svendsens flygning flög Cederström över Sundet, men betydligt snabbare. Flygveckan 1910 flög han i sitt plan "BilBol" med en motor på 40-50 hk.

År 1910 fanns det så få flygare att de flesta var kända. Detta år utdelade den då välkända sporttidningen *L'Auto* i Paris en vacker minnesplakett i silver med mottagarens namn och numret på förardiplomet ingraverat. Den franska tidningen utdelade dessa plaketter till de tvåhundra första som erövrat flygardiplom. Cederström fick nummer 74, vilket får anses lågt. Han hamnade i gott sällskap med namn som Louis Blériot (nr 1), Curtiss, Henry Farman, Maurice Farman, Jean Gabron, de Lambert, Latham, Rougier, Tissandier, bröderna Wright med flera. Den första kvinnan, m:me De Laroche, fick plaketten nr 36. Plaketten var kopplad till de offentliga prov som anordnades av internationella luftseglingsförbundet och gällde i alla de anslutna länderna.

Kungl. Svenska
Aeroklubbens plaket
över Carl Cederström
- Sveriges förste flygare.

Ur Kungl.
Myntkabinetets samlingar.

Foto: RIK-foto.

Skala 1:1.

Plaketten består av en på högkant ställd kvadrat. Liggande över den övre delen finns en båge med texten: OFFERT PAR L'AUTO och nederst en textplatta: BARON CEDERSTROM. I mitten av kvadraten finns ett par utspända vingar. Därunder finns texten: PILOTE AÉRIEN och nummer 74.

Det var säkert mycket uppmuntrande för Cederström att redan under sitt första flygarår få denna plaket. Under flygveckan 1911 tävlade han i sitt plan "Nordstjernen" med belgiern Cozic och flög i åttor över Stockholms slott och Djurgården till allmänhetens häpnad. Han satte skandinaviskt höjrekord, hela 740 meter upp i luften.

Cederström insåg tidigt flygets spaningsmöjligheter i krig. På hans initiativ upprättades 1912 en flygskola på Malmslätt. Efter ett års chefskap vid Malmslätt blev Cederström direktör för en aviatikavdelning vid AB Södertälje verkstäder. Här tillverkades Farman-flygplan, som användes av armén och marinen under första världskriget. År 1916 grundade han det egna företaget Nordiska Aviatik AB. Under förberedelserna för att upprätta en flyglinje mellan Sverige och Finland, som skulle öppnas efter krigets slut, omkom Cederström och hans kamrat kapten K.G. Krokstedt på en provtur över Ålands hav i juni 1918. Carl Cederströms döda kropp hittades nära den svenska kusten. Han ligger begravd på Ingarö kyrkogård.

Märkligt nog är inte flygarbaronen så särskilt uppmärksammas inom medaljkonsten. Det finns dock en plaket utgiven av Kungl. Svenska Aeroklubben. Den är utförd i brons, höjd 72 mm och bredd 52 mm. Präglingen skedde hos C.C. Sporrang AB. Plaketten är modellerad av en konstnär med signaturen B I. På plaketten sitter Carl Cederström i sitt-brunnen till ett flygplan, möjligen en Blériot. Han är vänd mot åskådaren. Överst finns Kungl. Svenska Aeroklubbens krönta emblem samt initialerna K.S.A.K. Nederst på två rader finns texten: Nr 1 / Carl Cederström.

I/W

L'Autos hedersmärke till flygarbaronen Carl Cederström. Teckningen hämtad ur en tidningsnotis från 1910.

Ahmad, Shah 1909-1925. Foto UUB.

Shahkronan. Foto UUB.

Under solen och lejonet

Åren 1911-1914 verkade en grupp svenska arméofficerare i dåvarande Persien. De hade kallats till landet för att organisera ett väggendarmeri. Till chef för instruktörsgruppen utsågs kaptenen vid Norra skånska infanteriregementet Harald Hjalmarson, sedermera general i persiska gendarmeriet.

Hjalmarson och ett ytterligare tiotal officerare fick börja från grunden med utformningen av den tänkta gendarmerikåren. Organisationsplaner utarbetades, reglementen skrevs och material anskaffades, mycket med svenska motsvarigheter som förebilder, bl.a fick gendarmernas beklädning stor likhet med Livregementets dragoners ljusblå uniform.

För att belöna sina gendarmer behövde Hjalmarson även medaljer. I detta ärende vände han sig till Sverige och kontaktade gravören Sven Kulle i Stockholm.

Kulle var född i Lund år 1860 och verkade som mynt- och medaljgra-

vör samt kamésnidare. Han kom först i lära hos den berömde Adolf Lindberg, i vilkens ateljé han var anställd 1876-1887. Under denna tid bedrev han även studier vid Konstakademien. 1887 flyttade Kulle till Paris, där han erhöll anställning hos medaljgravören Paulin Tasset samtidigt som han bedrev studier vid *Ecole Nationale des Arts Décoratifs*. Från 1891 arbetade Kulle i egen verkstad i Paris. År 1901 flyttade han tillbaka till Sverige och kom att vara verksam i Stockholm i ett trettiotal år.

Från Kullés ateljé emangerar en rad mynt- och medaljarbeten. I Svenska numismatiska föreningens serie av minnespenningar över numismatiker är bl.a. porträtten av Hyckert, Wedberg och Snoilsky utförda av Kulle.

Uppdraget från Persien gällde att utforma en medalj för användning i militära sammanhang. Kulle arbetade fram sitt förslag med fotografier och mynt som förlagor. Avbildade

skulle finnas shahens bild, den kejserliga kronan och de nationella symbolerna solen och lejonet.

Kullés förslag har återfunnits bland Hjalmarson efterlämnade papper i Uppsala universitetsbibliotek. En mera precis datering har inte gått att fastställa, men eftersom Hjalmarson lämnade Persien i december 1914 så är tidsintervallet 1912-1914 sannolikt, troligen slutet av perioden. Det har inte gått att ur litteraturen få besked om Kullés förslag kom att förverkligas. Möjligen kan SNT:s läsare bidra med kunskap om detta.

Om medaljen förverkligades torde åtminstone ett tiotal exemplar ha hemförts av officerare som återvände från sin tjänstgöring under solen och lejonet.

Kenneth Ögren

Några av officerarna dekorerades av Gustav V med medaljen "För tapperhet i fält". Det var sista gången den utdelades. (Red:s anm.)

N° 1.

35 mm

N° 1. B.

35 mm

N° 2.

40 mm

N° 2. B.

40 mm

N° 3.

40 mm

Sven Kuller's medal proposals. Photo Uppsala Universitetsbibliotek (UUB).

Polletter för rakning

Av Ian Wiséhn

I tobakshandlaren Sven Svenssons stora samling av svenska polletter finns ett antal som anknyter till frisørsalongernas verksamhet – främst rakning. Dessa polletter måste betraktas som synnerligen sällsynta. De är också mycket anonyma. Frisöryrket hör inte heller till de mer omskrivna. År 1994 fyllde Frisörföreningen 100 år och det kan därför vara befogat att belysa de annars så efemära rakpolletterna av papper.

Sven Svenssons rakpolletter är alla från 1800-talets andra hälft eller från tiden kring sekelskiftet. Svensson har själv gjort små anteckningar på en del, där han lämnar kompletterande uppgifter. Under 1970- och 1980-talen arbetade Yngve Almer med dessa polletter och gjorde då ett uppordningsarbete. Idag förtecknas hela Svenssons pollettsamling av Börje Rådström. Tanken är att hela pollettsamlingen skall publiceras med bilder på polletterna samt beskrivningar. Arbetet sker i Svenska Numismatiska Föreningens regi och i samarbete med Kungl. Myntkabinetet. Syftet med rakpolletterna var att ge kunderna en viss rabatt. Köper man tio polletter så får man den elfte gratis. Även frisören gjorde en vinst, nämligen trogna kunder.

Frisöryrket kan följas tillbaka till bardskärarna, barberarna och fältskärarna. Under 1700-talet, då modet föreskrev peruker, sköttes dessa av perukmakare. Dessa tog även hand om kundernas riktiga hår och kunde också utföra rakning och klippning. Frisöryrket fick sitt genombrott vid mitten av 1800-talet, då herrarna allt mera började låta ansa hår och skägg. Barberarna i Stockholm gick 1894 samman i en organisation som de kallade Frisörföreningen. Vid denna tid upphörde rakningen att vara en central del i yrkesutövandet; många kunder övergick till att raka sig själva, då rakhyveln med utbytbara blad introducerades och ersatte rakkniven. Rakningens tidiga betydelse framgår bla av att frisørsalongerna ofta gick under benämningen rakstugor. För damfrisörerna kom genombrottet efter första världskriget.

Nålmärke som utdelades till medlemmarna i Barberare, Frisör och Perukmakarebiträdes Föreningen (stiftad 29 maj 1890).

Kortfattad katalog:

1. Arboga, L.J. Lindqvist. Oval, vitt papper, 40 x 37 mm, hemmagjord. Ram, bokstäver och uppfälld rakkniv i brunsvart tusch, vänster inre fält blåfärgat. Högre yttre ramhalvan gulfärgad.
Text: L.L./A.
2. Borås, Ewald Siesing. Grönt papper, 37 x 20 mm, svart text och ram.
Text: Rak-Biljett. / Ewald Siesing.
3. Borås, Ewald Siesing. Gult papper, 35 x 20 mm, svart text och ram.
Text: Ewald Siesing / Rakbiljett / 8 st. 1 krona.
4. Eksjö, A. Forsgrens raksalong. Vitt papper, 33 x 22 mm, svart text.
Text: A. Forsgrens / Rak-Salong / Eksjö.
5. Gävle, C.R. Forsberg. Vitt papper, blå text och dekor, siffrorna vita, tandad på tre sidor, 32 x 28 mm.
Text: Rak-Pollett / 12 öre / C.R. Forsberg / Gefle.
6. Jönköping, A. Hofström Rak & Frisørsalong. Vitt papper, lila stämpel, 41 x 27 mm, en sida (vänster) tandad.
Text: A. Hofström / Rak & Frisørsalong / Jönköping.
7. Jönköping, A. Hofström Rak & Frisørsalong. Vitt papper, oval lila stämpel, 36 x 28 mm, en sida (vänster) tandad.
Text: A. Hofström / Jönköping.
8. Karlshamn, John Borgströms Fältskärs- och Rakstuga. Rosa papper, 100 x 56 mm, svart text och ram. Polletten är försedd med siffror 1-12. Frisören kan då pricka av efter varje besök. På baksidan finns reklam för E.G. Johanssons Boktryckeri och Karlshamns Allehanda.
Text: Abonnements-Kort / (för 12 rakningar) / från / John Borgströms / Fältskärs- och Rakstuga / Karlshamn. / Herr.....
9. Karlshamn, Axel Myhrströms Rak- och Frisörstuga. Vitt papper, 69 x 50 mm, svart text och ram.
Text: Rak-Abonnement / med / Axel Myhrströms / Rak- och Frisörstuga / i Karlshamn. / Pris 1 krona.
Polletten är försedd med siffror 1-12. Frisören kan då pricka av varje besök.
10. Kristianstad, Gustaf Petersons Rak & Frisörstuga. Lila papper, svart text och ram, 32 x 14 mm.
Text: Gustaf Petersons / Rak & Frisörstuga / Kristianstad.
11. Köping, G.A. Lindgren. Grönt papper, svart text och ram, 33 x 23 mm.
Text: 10 st. Rakpoletter / Pris: 1 Krona. / G.A. Lindgren.
12. Linköping, Carl Eriksons Raksalong. Rosa papper, svart text och ram, 47 x 21 mm.
Text: Carl Eriksons / Raksalong. / Linköping.
13. Linköping, Gustaf Hörberg. Rosa papper, svart text och ram, 45 x 21 mm.
Text: Gustaf Hörberg. / Linköping.
14. Linköping, C.A. Larsson. Grönblått papper, svart text och ram, 37 x 18 mm.
Text: C.A. Larsson. / Perukmakare. / Barberare.
15. Norrköping, Leopold Sjöberg. Rosa papper, lila stämpel, rund 21 mm i diameter.
Text: Rak-Pollett / 10 / Leopold Sjöberg.
16. Oskarshamn, C.A.F. Larssons Fältskärsstuga. Gult papper, svart text och ram, 45 x 25 mm.
Text: C.A.F. Larssons / Fältskärsstuga / Oskarshamn.
17. Skövde, F.O. Johnson. Vitt papper, svart text, 49 x 26 mm.
Text: Rakpolett / 10 öre / F.O. Johnson, Skövde.
18. Stockholm, Oscar Alsterlind. Rosa papper, svart text och ram, 33 x 15 mm.
Text: Oscar Alsterlind / Fältskärs- och / Rak-salong / Herkulesgatan 10.
19. Stockholm, Anna Andersson. Vitt papper, svart text, 27 x 10 mm.
Text: Rakpolett / Anna Andersson. Raksalongen låg på Kungsgatan.
20. Stockholm, C. Andersson. Grönt papper, blålila stämpel, 33 x 22 mm. Påskrift på baksidan: Klippning, Tunnelgatan 12.
Text: C. Andersson / Rakpolett.
21. Stockholm, O. Anderssons Rakstuga. Grönt papper, svart text och ram, 31 x 19 mm.
Text: O. Anderssons / Rakstuga / 10 Hamngatan 10.

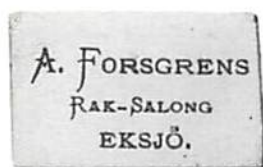
2.

1.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

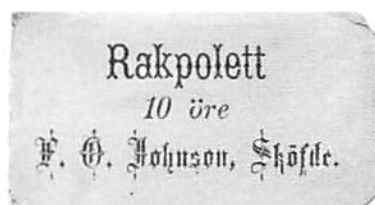
14.

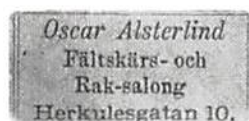
15.

16.

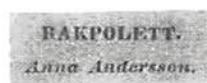
17.

18.

20.

19.

21.

22.

23.

24.

25.

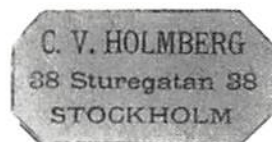
26.

28.

27.

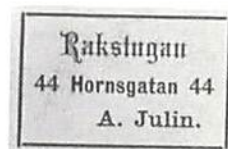
29.

30.

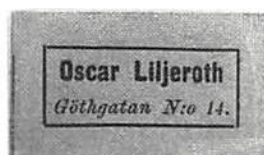
31.

32.

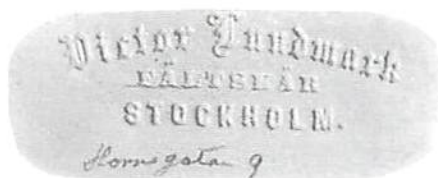
33.

34.

35.

36.

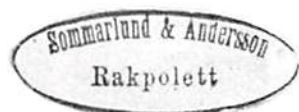
37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

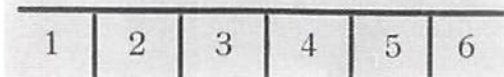

45.

Rak- & Frisérsalongen
7 Stortorget 7

46.

47.

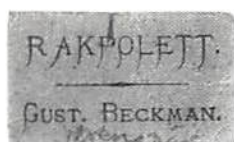
48.

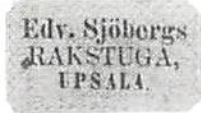
49.

50.

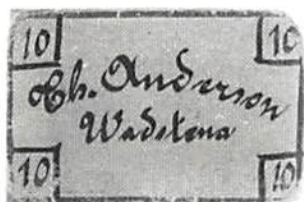
51.

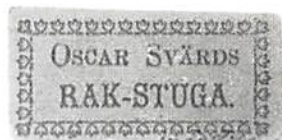
52.

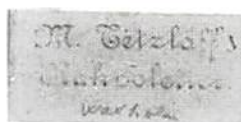
55.

53.

54.

56.

22. Stockholm, Gustaf Berndt. Blått papper, svart text och ram, 29 x 17 mm.

Text: Carl Blomstrand / Rak-Polett / 42 Vasagatan 42.

23. Stockholm, Carl Blomstrand. Rosa papper, svart text och ram, 32 x 19 mm.

Text: Carl Blomstrand / Fältskärs- och / Rak-salong / Herkulesgatan 10.

24. Stockholm, München Broling. Vitt papper, 33 x 23 mm, inom svart ram ett fält med gråsvart våg-mönster.

Mörkblå snedställd balk med texten: RAKSTUGA. Övrig text: 10 öre / München Broling.

På pollettens baksida har Sven Svensson anteckning: Malmtorgsgatan, början av 1870-talet.

25. Stockholm, Dahlbergs Rakstuga. Ljusgrönt papper, olivgrön text och dubbel ram, 20 x 18 mm.

Text: Dahlbergs / Rakstuga.

26. Stockholm, Karl Erikson. Beige papper, svart text och ram, 37 x 24 mm.

Text: Karl Erikson / Perukmakare / 52 Westerlångg. 52 / Stockholm.

27. Stockholm, E.W. Fahlstedt. Grönt papper, svart text och ram, 41 x 23 mm.

Text: Rakpolett / E.W. Fahlstedt / Perukmakare. / 6B Nybrogatan 6B.

28. Stockholm, C.E. Folin's Rak-Salong. Lila papper, svart text och ram, 34 x 16 mm.

Text: C.E. Folin's / Rak-Salong / Stora Gråmunkegränd 8. / (Hôtel Prins Carl.)

29. Stockholm, C.V. Holmberg. Rosa papper, svart text och ram, åtta sidor, 35 x 18 mm.

Text: C.V. Holmberg / 38 Sturegatan 38 / Stockholm.

30. Stockholm, J. Th. Janson. Beige papper, svart text, 36 x 19 mm.

Text: Rakpolett / J. Th. Janson / 54 Hornsgatan 54.

31. Stockholm, G.U. Jonsson. Oval, blå bakgrund, vit text, 30 x 21 mm.

Text: Rakpolett / G.U. Jonsson.

Enligt Svenssons anteckning: Österlånggatan 10, år 1861.

32. Stockholm, A. Julin. Lila papper, svart text och ram, 31 x 20 mm.

Text: Rakstugan / 44 Hornsgatan 44 / A. Julin.

33. Stockholm, Fredrik Liljeroth. Rosa papper, svart text och ram, 35 x 29 mm.

Text: Fredrik Liljeroth / Funkensgränd 3.

34. Stockholm, Oscar Liljeroth. Blått papper, svart text och ram, 34 x 20 mm.

Text: Oscar Liljeroth / Göthgatan N:o 14.

35. Stockholm, Oscar Liljeroth. Beige papper, blå stämpel, ena sidan (vänster) tandad, 38 x 27 mm.

Text: Oscar Liljeroth / Göthgatan 14.

Påskrift av Svensson: Perukmakare.

36. Stockholm, Victor Lundmark. Oval, vitt papper, vittryck, 58 x 23 mm.

Text: Victor Lundmark / Fältskår / Stockholm.

Påskrift av Svensson: Hornsgatan 9, 1883.

37. Stockholm, O.L. Nyström. Vitt glanspapper, åtta sidor, svart text och ram, 32 x 19 mm.

Text: Rakstugan. / O.L. Nyström / Österlånggatan 36.

38. Stockholm, A. Rundqvist. Oval, vitt papper, blå botten och vit text, 42 x 28 mm.

Text: Rakpolett / A. Rundqvist.

Påskrift av Svensson: Götgatan 28.

39. Stockholm, N.J. Ruth Fältskärs & Rakstuga. Vitt papper, avklippta hörn, svart text och ram. Motiv visande rakning och medicinsk vård. 39 x 20 mm.

Text: N.J. Ruuth / Fältskärs / & / Rakstuga / Funkensgränd / N° 3.

40. Stockholm, Sommarlund & Andersson. Oval, vitt papper, blå stämpel, 39 x 15 mm.

Text: Sommarlund & Andersson / Rakpolett.

41. Stockholm, Sommarlund & Johnsson. Vitt papper, svart text, 35 x 23 mm.

Text: Rakpolett / Sommarlund & Johnsson.

42. Stockholm, Emma Wadell. Olivfärgat papper, svart text, 32 x 20 mm.

Text: Emma Wadell / Rakpolett / 29 Humlegårdsgränd 29.

43. Stockholm, Emma Wadell. Olivfärgat papper, svart text, 32 x 19 mm.

Text: Emma Wadell / Rak-polett / 4 Sturegatan 4.

44. Stockholm, Rakstugan. Blått papper, svart text, 44 x 32 mm.

Text: Rakpolett / Rakstugan / 57 Götgatan 57.

45. Stockholm, Hornsgatan 50. Vitt papper, svart text, 22 x 11 mm.

Text: Rak-Polett. Hornsgatan 50.

46. Stockholm, Lilla Vattugatan 26. Vitt papper, blå stämpel, avklippta hörn, 29 x 12 mm.

Text: Rakpolett / Lilla Vattuga-tan 26.

47. Stockholm, Rak- & Frisérsalongen. Vitt papper, svart text och ram, 68 x 45 mm.

Text: Rak- & Frisérsalongen / 7 Stortorget 7. Överst finns en streckad linje för innehavarens namnteckning samt nedst sex numererade rutor där besöken avprickas.

48. Stockholm, Rakstuga 12. Lila papper, svart text och ram, 30 x 19 mm. Text: Rakstuga / 12.

Texten flankeras av två uppfällda rakknivar.

49. Stockholm, J. Rosenqvist. Vitt papper, lila stämpel, avklippta hörn, 27 x 20 mm.

Text: J. Rosenqvist / Barberare.

50. Stockholm?, J.F. Carlsson. Lila papper, svart text och ram, 45 x 21 mm.

Text: J.F. Carlsson's / Rakpolett.

51. Strängnäs, Gustaf Beckman. Rosa papper, svart text, 31 x 18 mm.

Text: Rakpolett. / Gust. Beckman.

52. Uppsala, Edvard Sjöbergs Rakstuga. Lila papper, svart text och ram, avklippta hörn, 26 x 14 mm.

Text: Edv. Sjöbergs / Rakstuga / Uppsala.

53. Vadstena, Ch. Anderson. Gult papper, svart text och ram i tusch, hemmagjord, 39 x 26 mm.

Text: Ch. Anderson / 10.

54. Vadstena, Oscar Svärds Rak-Stuga. Vitt papper, blågrå text och ram, 37 x 18 mm.

Text: Oscar Svärds / Rak-Stuga.

55. Visby, C. Prien. Lila papper, svart text och ram, 30 x 26 mm.

Text: Primärke / för Rakning / hos / C. Prien. / Wisby.

56. Vaxholm, M. Tetzlaff. Vitt papper, lila stämpel, 30 x 15 mm.

Text: M. Tetzlaff's Rakpoletter.

57. Sundsvall, B.U. Andersson. Blått papper, svart text och ram, 37 x 20 mm.

Text: B.U. Anderssons Rakstuga Sundsvall 10 öre. Denna pollett är ej avbildad.

Årsberättelse för år 1995
avgiven av styrelsen för

**SVENSKA
NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Resultaträkning för Svenska Numismatiska Föreningen
för räkenskapsåret 1.1.1995 – 31.12.1995

Årsmötet

ägde rum den 6 maj 1995 i Sigtuna. Före
årsmötetsförhandlingarna visades den för
dagen nyöppnade myntutställningen *Ett
mynt för kung Olof*. Ordföranden Tor-
björn Sundquist öppnade årsmötet och
hälsade de närvarande välkomna. Årsmö-
tesförhandlingarna hölls på Sigunborg.

Minnet av de sedan föregående årsmöte
avlidna medlemmarna hyllades med en
tyst minut.

Styrelsens årsberättelse och revisorer-
nas rapport presenterades och styrelsen
beviljades ansvarsfrihet för det gångna
årets (1994) förvaltning.

I enlighet med valberedningens förslag
omvaldes Börje Rådström och Göran
Wahlquist till ordinarie styrelseledamöter
på tre år.

Sedan Jan Walldén begärt utträde ur
styrelsen valdes Jan Karlsson till styrel-
sesuppleant på ett år. Kenneth Jonsson,
Anders Nordin och Ian Wiséhn omvaldes
på ett år.

Till valberedning omvaldes Lars O
Lagerqvist, Bjarne Ahlström och Frank
Olrog.

Till ordinarie revisorer omvaldes Hans
Henriksson och Bjarne Ahlström. Till re-
visorssuppleant omvaldes Lars-Åke Lei-
jon.

Årsavgiften

fastställdes till 200 kronor (100 för ju-
niorer och 270 för utrikes boende).

Hedersledamot

Till föreningens hedersledamot kallades
Brita Malmer.

Belöningar

Föreningens *Brennermedalj* till Rolf Sjög-
berg

Föreningens *guldnål för 40-årigt heder-
samt medlemskap* till Harald Gullbrand.

Styrelsen

Vid det konstituerande sammanträdet för-
delades uppdragen enligt följande:

Ordförande Torbjörn Sundquist (omval)
Vice ordförande Madeleine Greijer (omval)
Sekreterare Göran Wahlquist (omval)
Kassaförvaltare Ulf Nordlind (omval)

Styrelsen har under året hållit sex proto-
kollförda sammanträden. Förutom i sty-
relsen har arbete pågått i olika kommit-
teer:

- mot myntförfälskning
- för programverksamhet
- för samarbete inom Nordisk Numisma-
tisk Union
- för Föreningens auktionsverksamhet
- för Föreningens publiceringsverksam-
het

Intäkter

Medlemsavgifter

Årsavgifter 127.935:—

Intäkter av kapital

Räntor å bankräkning, postgiro och obligationer
samt utdelning på aktier 146.674:16

Försäljningsresultat

Samlarmynt 1.237:—
Litteratur 11.504:—
Auktionser 32.016:50 44.757:50

Övriga intäkter

Diverse intäkter 300:—

Summa intäkter 319.666:66

Kostnader

Personalkostnader

Löner 33.700:—
Sociala avgifter 7.837:— 41.537:—

Övriga kanslikostnader

Försäkring 3.927:—
Hyra 3.075:— 7.002:—

Kontorsomkostnader

Telefon 2.524:—
Kontorsmateriel 10.281:—
Tryck, foto 630:—
Allmänna omkostnader 6.132:25
Porton 5.392:87 24.960:12

Föreningsverksamhet

Avgift till Nordisk Numismatisk Union (NNU) 1.983:—
Avgifter till Internationella Numismatiska
Kommissionen mfl föreningar 1.290:60
NNU-möte 1995 71.085:50
Möten, representation, gåvor mm 7.072:50
Bibliotek (inbindning, inköp) 3.975:34 85.406:94

Tidskrifter

SNT 243.256:33
Bidrag från numismatiska stiftelser – 150.000:—
93.256:33
NNU 10.661:22 103.917:55

Försäljningsresultat

Förlust å medaljer 560:—

Inköp

Till SNF:s egen medaljsamling 9.320:—

Summa kostnader 272.703:61

Överskott att tillföras kapitalet 46.963:05

Summa 319.666:66

Balansräkning för Svenska Numismatiska Föreningen

Tillgångar	31.12.1994	31.12.1995
<i>Omsättningstillgångar</i>		
Kontanter	281:50	88:—
Postgiro	48.728:71	108.636:79
Banktillgodohavanden	76.654:14	95.626:51
Fordringar	11.094:50	1.739:50
Lager: samlarmedaljer	6.882:—	6.882:—
samlarjetonger	1.000:—	1.000:—
litteratur	1.000:—	1.000:—
	<u>145.640:85</u>	<u>214.972:80</u>
<i>Anläggningstillgångar</i>		
Obligationer	1.082.525:—	1.109.615:—
Aktier	99.598:—	99.598:—
Aktiefond	609.965:92	609.965:92
Inventarier	1:—	1:—
Föreningens medaljsamling	1:—	1:—
Föreningens litteratur	1:—	1:—
	<u>1.792.091:92</u>	<u>1.819.181:92</u>
Summa tillgångar	1.937.732:77	2.034.154:72

Skulder och eget kapital

<i>Kortfristiga skulder</i>		
Upplypna kostnader	40.374:—	641:—
Källskatter	2.600:—	2.600:—
Förskottbetalningar: medlemsavgifter	39.450:—	8.570:—
pren. avg. NNUM	4.915:—	1.400:—
samlarmynt 1996	—:—	93.575:—
	<u>87.339:—</u>	<u>106.786:—</u>

För särskilda ändamål reserverade medel

Belöningsmedaljers fond	<u>3.315:70</u>	<u>3.315:70</u>
-------------------------	-----------------	-----------------

Donationsfonder och andra fonder

C W Burmesters medaljfond	150.014:40	152.475:80
C W Burmesters förlagsfond	218.718:—	240.589:80
N L Rasmussons stipendiefond	<u>56.787:30:—</u>	<u>62.466:—</u>
	<u>425.519:70</u>	<u>455.531:60</u>

Eget kapital

Eget kapital vid årets början	1.342.624:44:—	1.421.558:37
Årets överskott	<u>78.933:93</u>	<u>46.963:05</u>
	<u>1.421.558:37</u>	<u>1.468.521:42</u>
Summa skulder och eget kapital	1.937.732:77	2.034.154:72

Marknadsvärde obligationer, aktier och aktiefond 2.180.945:— 2.490.787:—

Stiftelser

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik

Föreningens representanter har varit:

Ordinarie	Suppleanter:
Torbjörn Sundquist	Anders Frösell
Kenneth Jonsson	Kjell Holmberg
Ulf Nordlind	Ian Wiséhn

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatik

Föreningen har representerats av:

Ulf Nordlind (ordinarie) och Björn Taras-Wahlberg (suppleant)

Sven Svenssons samlingar

Kontrollant för samlingarna har under året varit Torbjörn Sundquist.

Tryckta skrifter

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT) har under året haft Ian Wiséhn som ansvarig utgivare. Manuskriptgranskare har varit Lars O. Lagerqvist. Redaktionssekreterare har varit Monica Golabiewski Lannby och annonsansvarig Kjell Holmberg. SNT har utkommit med åtta nummer varav ett auktionsnummer.

Föreningen har vidare utgivit Numismatiska Meddelanden XXXIX och XL. Till tryckningen har Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatik, Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik samt Axel och Margaret Ax:ö Johnsons Stiftelse för Allmännyttiga Ändamål lämnat bidrag.

Medalj

Föreningen har givit ut en medalj till minne av myntningen i Sverige 1000 år. CW Burmesters medaljfond lämnade bidrag till tillverkningen.

Auktionsverksamheten

har under året skötts av Jan Karlsson.

Föreningsmöten och sammankomster

22/3 visades guldrummet på Historiska museet

27/4 hölls Föreningens auktion

1-3 september höll Nordisk Numismatisk Unions möte i Stockholm med en sammankomst i Föreningens lokaler på kvällen den 1 september, se närmare SNT 1995 s 134.

21/11 hölls en liten litteraturauktion (96 nr) på dubletter ur Föreningens bibliotek
12/12 hölls den sedvanliga julfesten med lotteri, kaffe och frågesport. Öppet hus har hållits sju gånger under året; fyra under våren och tre under hösten.

Medlemsutvecklingen

framgår av följande sammanställning:

	31/12 1994	31/12 1995
Beskyddare	1	1
Hedersledamöter	6	6
Korresponderande ledamöter	20	19
Ständiga medlemmar	37	37
Ärligen betalande äldre medlemmar	664	660
Ärligen betalande yngre medlemmar	14	14
Utländska medlemmar	24	24
Anslutna föreningar och klubbar	<u>24</u>	<u>24</u>
	790	785

Under år 1995 har följande medlemmar avlidit: Kurt Isgren, Eksjö; Gustaf Kuick, Åkersberga; Gösta Rundberg, Södra Vi; Gösta Skoglund, Leksand; Evald Söderberg, Jävreby; Bertil Wærn, Uppsala; Per Hellström, Uddevalla; Alexander Platbarzdis, Kista; Lennart Gustafsson, Trångsund; Nils Millar, Saltsjöbaden.

Föreningens ekonomi framgår av balansräkning samt vinst- och förlusträkning.

För styrelsen

Torbjörn Sundquist
Ordförande

Göran Wahlquist
Sekreterare

Apostlarna. Då konung Gustaf II Adolf under 30-åriga kriget låg med sin här i Tyskland, och fick se i en kyrka de 12 apostlarnes bildstoder af silfver, tilltalte han dem således: Hvad, gode herrar! J stån här stilla på ettrum, istället för att gå ut i hela världen och predika, som J hafven blifvit befallete! Nå, på min ära, så skolen J nu förrätta eder beskickning!" Konungen höll sitt löfte och lät slå mynt af apostlarna, hvar på sitt löfte och utspredde samma mynt öfverallt.

Ur P G Bergs Ankedot-Lexikon

Nytt om böcker – recensioner

Bertel Tingström: Avesta Myntmuseum. Numismatiska Meddelanden XXXIX. Uppsala 1995. Inb. 271 s, svart/vita illustrationer och 7 färgbilder. ISBN 91-85204-15-3. Cirkapris i handeln 250 kr (200 kr för medlemmar i SNF).

Författaren, fil. dr Bertel Tingström, har ån en gång lyckats skriva en bok som alldeles säkert intresserar en bred läsekrets. Han har tidigare utgivit corpusverket över svenska plåtmynt: *Plate Money*, vilken för övrigt är en populärvetenskaplig uppföljare till avhandlingen om dessa för Sverige säregna mynt. Den oundgängliga och efterlösta handboken *Svensk Numismatisk Uppslagsbok* (3:e uppl. 1972) är också en produkt från hans penna. En motiverad fråga: när kommer nästa upplaga?

Bertel Tingström fick sommaren 1979 i uppdrag av direktör Bo Ax:son Johnson att planera och utforma Avesta Myntmuseum. Det var den senares far, generalkonsuln för Siam och industrimagnaten Axel Ax:son Johnson, som hopbragte de samlingar som skulle bli "grundplåten" till Avesta Myntmuseum. Bertel Tingström fick drygt fyra år för att lösa uppgiften. I september 1983 skulle man nämligen fira Avesta Jernverk AB:s hundraårsjubileum. Museet blev naturligtvis färdigställt i tid till den kungliga invigningen. Enligt recensentens mening är museet ett av landets mest välldisponerade och trivsammaste. Den omgivande bruksmiljön samt närheten till Dalälven och platsen, där svenska koppar- och plåtmynt tillverkades under nära tvåhundra år, bidrar till helhetsupplevelsen. Genom boken *Avesta Myntmuseum* sätter Bertel Tingström punkt för åtagandet som kom att vara i mer än femton år.

Bertel Tingströms disponering av boken *Avesta Myntmuseum* är mycket väl genomtänkt. Första kapitlet, "Ett myntmuseum kommer till", ägnas åt museets planering och inventering av de numismatiska föremålen. Den i vissa stycken mycket ingående redogörelsen och skisserna över montrar och dylikt kan verka något torr. Förmodligen är avsnittet användbart som handbok för utställningsbyggare i samband med planering av nya museer etc. Mer intressant är att få inblick i hur plåtmynten inventerades och indelades i "huvudsamling och dubletter". Plåtmyntsamlingen vid Avesta Myntmuseum är för övrigt Sveriges näst största och världens tredje till antalet. De ungefär 600 exemplaren överträffas endast av KMK:s cirka 800 och Antelliska samlingarna vid Finlands Nationalmuseum i Helsingfors, vilka äger uppemot 2.000 stycken.

Det märks att Bertel Tingström har forskarbakgrund, när han i det andra kapitlet, "Inköpen", ställer och ger svar på en rad intressanta frågor. Han framlägger orsa-

kerna till generalkonsulns intresse för numismatik i allmänhet och plåtmynt i synnerhet. Vidare återger Bertel Tingström delar av en synnerligen intressant brevväxling från slutet av 1800-talet mellan några av de verkligt stora på området. Bland annat skildras hur mynthandlaren H Bukowski år 1893 köpte 10 daler-plåten ur Hessisches Landesmuseum i Kassel, dit den förmodligen blivit lämnad som gåva av kung Fredrik I i början av 1730-talet. Plåtmyntet köptes omgäende av G Cavalli för att år 1917 genom T G Appelgrens förmedling övergå i generalkonsulns ägo. Denna riksklenod, tillverkad i Avesta 1644, borde ha prytt omslaget till boken *Avesta Myntmuseum* i stället för den främmande guldmedaljen. Man får förmoda att myntets storlek avgjorde frågan. Det redogörs även för inköpen av G Nymans samling av plåtmynt (generalkonsulns första stora köp, ca 1915), Cavallis återstående plåtmynt (ca 600 av ursprungligen ca 3.000) och O Wasastjernas samling svenska mynt år 1920. Dessa tre samlingar bildar stommen i Avesta Myntmuseum.

Det tredje kapitlet behandlar "Föremålen". Inledningsvis tar Bertel Tingström upp den svenska kopparpolitiken 1624-1777. Här lyser Tingströms specialkunskaper igenom. Djuplodande analyser om penningväsendet, plåtmyntstillverkning och transporter blandas med rubriker som: "Vart tog våra plåtmynt vägen?", "Uttrycket – en plåt", "Att betala med samma mynt" etc. Ett oerhört intressant avsnitt är "Icke utstansade mynt på tenar vid valsverksprägling av kopparmynt". Avesta Myntmuseums hela innehav av tenar finns avbildat i boken. Det vill säga 22 stycken! Det är med blandade känslor man konstaterar att samtliga är köpta på Cavalliauktionerna 1927... Visserligen finns de flesta tenarna utställda i museet, men det vore stimulerande för privatsamlarna om fler exemplar av dessa sällsynta och ur tillverkningspunkt intressanta objekt hade funnits på privata händer.

Bokens fjärde och sista kapitel, "Museets samlingar", är en förteckning i ord och bild över Avesta Myntmuseums innehav av svensk numismatika. Den omfattar material från medeltiden via den nya tidens riksdalrar och dukater, såväl rikssvenska som besittningarnas, till plåtmynt och medaljer. Efter uppställningarna följer planscher. För dessa utmärta, men i recensentens tycke alltför få, avbildningar svarar Gabriel Hildebrand. Förteckningen är dock mycket summarisk vad gäller silvermynten präglade enligt vårt inhemska myntsystem: mark och öre. Gustav II Adolfs och Kristinas kopparmynt är variantbestämda, medan de övriga regenternas mynt saknas i förteckningen. Att sedlarna, med proveniens I A Bonnier, är översiktligt beskrivna kan man stå ut med i detta sammanhang, men

inte brukspolletterna! Dessa kulturhistoriskt och ur numismatisk synvinkel högintressanta myntsubstitut är tyvärr ej förtecknade. Endast sju är avbildade, trots att de allra flesta präglats i Avesta. Många av dem har dessutom använts vid Avesta myntverk! Syftet med boken var dock inte att skapa ett "inventarium" i stil med de gamla läroverksförteckningarna. Dessutom finns största delen av samlingarna utställd. Jag rekommenderar ett besök.

Slutligen kan sägas att Bertel Tingströms bok verkligen lyckas fånga läsaren. Dess främsta förtjänster står att finna i den spännande historien om hur en numismatisk storsamling växer fram. Berättelsen är dessutom späckad med fakta om föremålen och levandegjord på ett utmärkt sätt genom utdrag ur brevkorrespondensen mellan forna tiders samlare och handlare. Kännetecknande för många av dagens samlare är just att vilja "klä på" föremålen en extra dimension, proveniens. Med kunskap om myntens varierande öden och tidigare ägare får man en inblick i myntsamlarens historia, eller kulturhistoria om man så vill.

Jan-Olof Björk

BÖCKER KÖPES OCH SÄLJES!

- Enstaka bättre objekt samt hela boksamlingar.
- Lista på numismatisk litteratur kan erhållas.

BOK & ANTIK AB

Box 2031, 191 02 Sollentuna.
08-673 39 61

Nytt om böcker – recensioner

Uno Barner Jensen: Trankebarmonter 1620-1845. Vurderingspriser 1996. ISBN 87-983682-1-4. 36 s, illustrerad med teckningar. Pris Dkr 65:- inkl. postavgifter. Kan köpas direkt från författaren genom att insätta Dkr 65:- på Giro Bank konto 8 26 58 01.

Danmarks koloniala historia är betydligt längre än vår egen, och den speglas rikligt inom numismatikens område. Som ett tecken på detta föreligger nu en ny katalog med värderingspriser över mynten

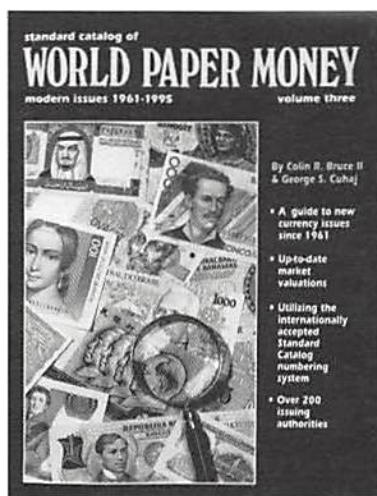
från Trankebar. Denna ort, som är en hamnstad inom provinsen Madras, var åren 1616-1845 danskt faktori och koloni. Från den danska tiden finns ännu kvar ett fort, Dansborg, byggt 1620. I Trankebar grundades 1706 den första evangelisk-lutherska missionen (även kallad Dansk-Halleska missionen) i Indien. År 1845 såldes kolonin till Storbritannien.

Jensens katalog innehåller streckteckningar på alla mynten inklusive varianter från Christian IV:s och Frederik III:s regeringsperioder. Även mynt från övriga

kungar finns avbildade. Tillsammans blir det en utökning av ca 100 bilder i jämförelse med utgåvan från 1991. Typer och varianter är katalogiserade. En nyhet är översikten över kända överpräglingar av blymynt från Christian IV och Frederik III samt ett inlägg om "Fantasimonter från Trankebar". Sällsynthetsgraden i katalogen är reviderad.

Den nya katalogen ersätter inte utgåvorna från 1978, 1983 och 1991, som var och en fortfarande är nyttiga.

IW

Colin R. Bruce och George S. Cuhaj (red): Standard Catalog of World Paper Money, Vol. III (modern issues 1961-1995). Katalogen är utgiven av Krause Publications, 700 E. State St., Iola, WI 54990-0001, USA. 592 s och mer än 5.000 fotografier. Pris \$29.95 exkl. postavgifter. Man kan betala med t ex VISA eller MasterCard.

Nu kommer första upplagan av katalogen över moderna sedlar. Många i världen samlar på dessa sedlar och många nya länder ger också ut sedlar. Värdeuppgifterna är aktuella och förhoppningsvis korrekta. De utgivande bankernas namn finns förtecknade i ett särskilt register.

Numismatische Literatur 1500-1865. Die Entwicklung der Methoden einer Wissenschaft. Wolfenbütteler Forschungen. Band 64. Redaktör Peter Berghaus, Wiesbaden 1995. ISBN 3-447-03729-6. 247 s, illustrerad med svart-vita bilder. För närmare upplysningar: Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, Postfach 1364, D-38299 Wolfenbüttel, Tyskland.

I oktober 1992 avhölls det 32:a *Wolfenbütteler Symposium* i Herzog August Bibliothek i den gamla staden Wolfenbüttel i Braunschweig. Ämnet kretsade kring numismatisk litteratur från perioden 1500-1864 och den numismatiska vetenskapens utveckling. Mötet i Wolfenbüttel hade initierats av den mångkunnige sverigevännen professor Peter Berghaus från Münster. I vad som kallas Bibelsaal i Bibliotheca Augusta upplästes 18 föredrag av numismatiska forskare från nio länder. Dessa personer presenterade berömda europeiska numismatiker och deras verk på hög vetenskaplig nivå. Vilka numismatiker behandlades? Jo, t ex Charles Patin, Jean Foy-Vaillant, Otto Sperling, Elias Brenner, Nils Keder, Jacob de Wilde, Zacharias Konrads von Uffenbach, Jodocus Hermann Nünning, Edward Gibbon, Johan Friedrich Klotzsch, Johann Melchior Goeze, Gottlieb Friedrich Goeze m fl.

Samtliga föredrag finns nu tryckta i en väl genomarbetad bok. Vid genomläsning av de olika bidragen får man en god bild av hur den numismatiska vetenskapen växte fram i Europa under 350 år. Oavsett land eller period så finns likartade synsätt och frågeställningar. Boken kan rekommenderas till dem som vill veta mer om numismatikens långa historia. De flesta bidragen är skrivna på tyska. Ett mindre antal är på engelska eller franska.

Det bör påpekas att ett besök i Herzog August Bibliothek blir ett trevligt minne för livet. Det är inte enbart ett bibliotek utan också en plats för forskning och lärdom. Här bedrivs stor vetenskaplig publicerings- och utställningsverksamhet. I det enorma biblioteket finns enastående skatter av handskrifter och böcker från 1400-talet till 1700-talet. Även numismatiken finns representerad i stor rikedom: 1500-talet: 85 titlar; 1600-talet: 241 titlar och 1700-talet: 415 titlar.

IW

Lettland återupplivar orden

Den 25 oktober 1994 undertecknade Lettlands president Guntis Ulmanis ett dekret, återställande Tre stjärnors orden, vilken icke utdelats sedan 1942, meddelar majnumret 1995 av *The Medal Collector*, USA (Vol. 46, No. 5). Orden har fem klasser; 1:a klassen – storkors, 2:a klassen – stor-officer, 3:e klassen – kommandör, 4:e klassen – officer, och 5:e klassen – riddare. Dessutom utdelas "heders-tecken" (medaljer) i tre klasser: 1:a klassen – guld, 2:a klassen – silver, och 3:e klassen – brons.

Den 18 november 1994 mottog tio personer 4:e klassen och nio personer 5:e klassen av Tre stjärnors orden.

L. P-n

Serafimerorden

även till svenska statschefer. Sedan 1975 har Serafimerorden bara tilldelats utländska statschefer och därmed jämställda. Regeringen har funnit det inkonsekvent att en svensk statschef eller en blivande sådan, som kommer att vara ordens stormästare, inte kan tilldelas Serafimerorden och bära de insignier som hör till. Regeringen har inför kronprinsessans myndighetsdag 1995 ändrat denna bestämmelse.

L. P-n

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmarken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

SNT har
fortfarande låga annonspriser
Utnyttja det!

Erik Gamby

13 september 1908 –
5 februari 1996

En pionjär på numismatikens område har lämnat oss. Erik Gamby var en av dessa märkliga människor, som har förmågan att i rätt tid ta de initiativ som behövs för att få igång någonting – en förening, ett samarbete, en tidskrift, en bokutgivning. Han var den som tog initiativet till bildandet av Nordisk Numismatisk Union 1936 och den siste av stiftarna som var i livet – vi som deltog i NNU:s årsmöte förra året hade glädjen att se honom som gäst och höra honom berätta om hur det var för 60 år sedan.

Erik var född i Stockholm men blev snart bosatt i Skåne, först i Ystad. När hans intresse för numismatiken väcktes, låg hemmet i Limhamn och han själv var på besök hos morföräldrarna nära Västerås (där var han ofta). Det var en metallarbetare vid ASEA, Ragnar Larsson, en stor myntsamlare, som visade gamla mynt för honom. Gamby har själv berättat ganska utförligt om sitt liv med numismatiken i Svenska Numismatiska Föreningens serie *Smärre skrifter* nr 3, som heter *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen* (1984). Här inleder han med just denne Larsson.

Familjen Person hade en knapp ekonomi; fadern arbetade i ett försäkringsbolag och marginalen var inte stor på denna tid. Erik tjänade pengar som springschas och läste samtidigt "på studenten", en examen som han lyckades ta som privatist 1931 (av de femton som försökte blev bara tre godkända!). Men redan nu hade han kommit längre i numismatikens mysterier än de flesta andra och hade fått sina första anspråkslösa populärartiklar publicerade så tidigt som 1929, många i *Der Münzensammler*, en i *The Numismatist*. Hans numismatiska bibliografi kan den intresserade ta del av sist i den ovan nämnda minnesskriften; den går till 1984, så alldeles fullständig är den inte.

Det är klart, att Gamby hade många kontakter med mynthandlare och samlare under dessa år. Men han var också en de många initiativens man. Han tog kontakt med de få forskare som fanns inom området i Norden – Galster, Holst, Thordeman,

Rasmusson, för att nämna de viktigaste – och tog upp förbindelser med företag som Sporrongs. En lustighet är att han skaffade fram exemplar av de säregna "mynten" från Lundy (1 och 1/2 puffin), som Coles Harman givit ut och detta innan denne märkliga herre dömts av de engelska myndigheterna och kopparpräglingarna tagits i beslag. Efter ett försök med en Malmö-förening grundade han Skånes Numismatiska Förening (1931) och startade *Moneta*. Meddelanden från Skånes Numismatiska Förening. Den innehöll flera värdefulla bidrag av framstående numismatiker. Föreningens symbol ritades för övrigt av Erik W Person, Erik Gambys far (han tog namnet Gamby först 1939, men av praktiska skäl används detta genomgående här).

Det viktigaste initiativet var emellertid grundandet av *Nordisk Numismatisk Union*, som tillkom 1936. Gamby har livligt skildrat alla mödorna innan det konstituerande mötet kunde hållas. Nu utgavs *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* som en populär månadstidning, *Nordisk Numismatisk Årsskrift* som den mera vetenskapliga publikationen. De i NNU ingående föreningarna lade samtidigt ner sina egna skriftserier (flera har som bekant återkommit, med det är en annan historia).

Det var emellertid inte lätt att livnära sig på numismatiken. Vid den här tiden fanns det bara två avlönade, fasta tjänster (vid Kungl Myntkabinettet i Stockholm). Gamby hade varit kulturjournalist i Göteborg men fick ett erbjudande från Stockholm, som ledde till en arvodesanställning vid Kungl Myntkabinettet; det blev kortvarigt – några månader runt årsskiftet 1937/38 – eftersom lönemedlen tog slut. Han fick åter försörja sig som journalist. De numismatiska skrifterna blev allt färre. Vi kan inte här tala om alla, men några av dem var mycket viktiga för forskningen, framför allt *Bidrag till Olof-Skötkonungmyntens kronologi*, i NNÄ 1936, som innebar en helt ny utgångspunkt för den framtida forskningen. Han skrev också i många andra ämnen – såväl mynt som polletter, medaljer och brädspelsbrickor – och påbörjade ambitiösa företag som av brist på medel måste läggas ner. Så sent som 1946 gav han ut *Sveriges penningväsen* i Verdandis kända serie småskrifter. Det är en nyttig översikt.

År 1947 flyttade Gamby till Uppsala och där förblev han i fyrtio år. Om hans stora produktivitet får andra vittna: nämnas bör, att det femtiotal

böcker han gav ut också omfattar en diktsamling och en roman. Som forskare skrev han bla om våra tidiga socialister/kommunister under 1800-talet, tex Per Götrek, men fick också fram intressant spionmaterial från 1800-talet ur arkiven i Berlin. Han grundade Bokgillet och gav ut åtskillig, knappast publikfriande litteratur samt nytryck och facsimiltryck: Dante, C J L Almqvist, Gustav IV Adolfs minnen för att nämna några. Med all rätt blev han 1981 hedersdoktor vid Uppsala Universitet.

Alldeles släppte han inte numismatiken, eller kanske rättare: vi hade en viss kontakt med honom. Erik Gamby var stolt över en detektivbragd. När Rasmusson skulle färdigställa den svenska myntsalen 1945, saknades privatbanksedlarna från tidigt 1880-tal fram till deras avskaffande 1903. Han frågade Erik om han hade någon idé var de kunde vara. Det hade han. De låg längst inne i finansdepartementets kassaskåp, där de legat i sextio år!

Med åren var det allt flera numismatiker som tog kontakt med denne numismatikens nestor. Erik fick Brenner-medaljen 1983 (se signaturen NUF:s artikel i Myntkontakt/SNT 1983, s 135-136) och blev korresponderande ledamot i SNF några år senare. Han började åter skriva i vårt ämne. För cirka ett decennium sedan övergav han Uppsala och flyttade till Gustavsberg för att komma närmare sin familj. Det gjorde det lättare för honom att besöka oss på Kungl Myntkabinettet eller SNF, där han också höll föredrag. Till artiklarna hörde en del studier över Sigtuna-myntningen; han fick inte medhåll i alla teorier, men hans tolkning av "skötikonung" (som "myntkonung") anser åtminstone jag vara den sannolikaste. SNF:s grundare Magnus Lagerberg behandlade han i en skrift som utgavs av GNF.

Den sista tiden led Erik Gamby av nedsatt syn och kunde inte längre läsa; det drabbade honom hårt. Vi hade, som nämnts inledningsvis, glädjen att få höra honom berätta om sina insatser på 30-talet när han gästade NNU i Stockholm på sensommaren förra året.

Den flitige författaren och forskaren, initiativtagaren till NNU och den siste av dess stiftare har lämnat oss. Vi tackar honom för hans insatser och för ett liv i litteraturens, historiens, numismatikens och humanismens tjänst.

Lars O Lagerqvist

Erik Gamby vid Nordisk Numismatisk Unions möte i september 1995.
Foto Gabriel Hildebrand.

Tryckta skrifter av Erik Gamby sedan 1984

Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen. Svenska Numismatiska Föreningen. *Smärre Skrifter* nr 3. Stockholm 1984.

Bismarck som sedelförfalskare, *NNUM* 1984, s 146-147.

Nordisk Numismatisk Union. Födslovsändorna. *NNUM* 1985, s 119-125.

Skötikonung – skattkonung – myntkonung. *Uppsala Nya Tidning*, 19/2 1985 s 12; *SNT* 1985/4-5 s 76.

Erik den helige, Vicarius och Rex Upsalie. *SNT* 1987/6 s 186.

Karl XII, Swedenborg och decimalsystemet. *SNT* 1988/4-5 s 129.

Passagetullar, påveskatt och svensk me-

deltidsmyntning. LLt. Festskrift till Lars O Lagerqvist. *Numismatiska Meddelanden XXXVII* s 87-93. Stockholm 1989.

ONLAF REX NORMANNORUM. *NNUM* 1990, s 118-122.

Olof Skötikonung, Sven Tveskägg och Ethelred den Rådville. *Scandia* 1990.

Vem var AACUNEIGNVNDEI? *SNT* 1990/6 s 131-135.

Magnus Lagerberg – museiman, numismatiker, kammarherre. *Göteborgs Numismatiska Förenings Smäskrifter* nr 22. 1991.

Hur Karl II:s älskarinna blev Moder Svea. *SNT* 1991/4-5 s 92-95.

Olafa Rex Ancol. *SNT* 1991/8 s 202-204.

MEDALJNYTT

Ny medalj från SNF

Med anledning av att Svenska Numismatiska Föreningens Høge Beskyddare Konung Carl XVI Gustaf fyller femtio år den 30 april 1996 har föreningen beslutat att utge en medalj.

Medaljen har modellerats av Ernst Nordin och visar på åtsidan Konungens porträtt i profil och på fransidan hans monogram.

Medaljen mäter 39 mm i diameter och präglas av Myntverket i Eskilstuna i 999/1000 silver. Den kan beställas från SNFs kansli tom den 25 maj 1996 genom att till föreningens postgiro 150007-3 inbetala 500:–. För den som vill ha medaljen per post tillkommer 55:–. Leverans av medaljen beräknas ske i slutet av juni.

Konstnärarvodet samt präglingens verktyg är delvis bekostade med medel från CW Burmesters medaljfond.

UN

Foto: Gabriel Hildebrand.

FRÅGESPALTEN

Matpolletter

Vem har sett matpolletter från Luleå? I en stockholmstidning från 1886 finns en liten notis som skvallrar om sådana polletter. Den lyder enligt följande:

Praktiskt. Matpolletter, att utdelas till fattiga, komma att under denna vinter säljas å nykterhetsvårdshuset i Luleå till ett pris af 20 öre. Dessa polletter skola helt visst alla de lägga sig till med, som ömma för den verkligt nödställes brödbekymmer, men af erfarenhet lärt, att penningegåfvor ej alltid är så användas, som åsyftadt varit, säger Malmberget.

Problemet är bara att luleåpolletterna saknas i både Kungl. Myntkabinettets samling och i Sven Svenssons pollettsamling. En möjlighet är naturligtvis att de aldrig kom i bruk. Kanske gick man aldrig från tanke till handling. En annan möjlighet är att polletterna användes och med tiden indrogs utan att några polletter kom på avvägar. Skriv gärna till SNT och berätta om Du sett eller hört något.

IW

AUKTIONER

SVENSKA

April	20-21	Stockholm, B. Ahlström
Maj	11 30	Göteborg, Antikören Stockholm, Svenska Numismatiska Föreningen (Endast medlemmar till NNU anslutna föreningar äger rätt att närvara och bjuda)

UTLÄNDSKA

April	13	Oslo Mynthandel
	13	Helsingfors, Numismatiska Föreningen i Finland
	16	Köpenhamn, Bruun Ras- mussen
	16-17	Zürich, NAC
	22-23	Bussum, L. Schulman
	22-24	München, Giessener Münz- handlung
	24	London, Spink
	27	Bryssel, Elsen
	30	Frankfurt, Peus
Maj	1	London, Baldwin
	2-4	Frankfurt, Peus
	4	Helsingfors, Holmasto
	8-11	München, Hirsch
	13-15	Frankfurt, Frankfurter Münzhandlung
	16-17	München, Lanz
	20	Zürich, Hess Divo
	21-22	Zürich, Leu Numismatics
Juni	1	Long Beach, Pontorio
	11-13	Mannheim, KPM
	15	Brüssel, Elsen
	24-25	New York, Bowers & Merena
	29	Singapore, Spink

MÄSSOR

SVENSKA

April	27-28	Helsingborg, FriMynt
-------	-------	----------------------

UTLÄNDSKA

April	20-21	Valkenburg, 10th European Paper Money Bourse
Maj	24-28	Berlin, 45th IAPN General Assembly

KÖPER - SÄLJER - VÄRDERAR

ARRANGERAR KVALITETSAUKTIONER

Inlämningar mottages under
hela året! Låga provisioner!
Snabba redovisningar!

ANTIKÖREN MYNTHANDEL

Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
Tel & Fax 031-18 39 60

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Norrmalmstorg 1, Itr.

Box 7662 103 94 STOCKHOLM

TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

Carl XVI Gustaf 50 år

Med anledning av att H M Konungen fyller 50 år den 30 april 1996 utger Sveriges Riksbank två minnesmynt, det ena i guld och valören 1000 kronor, det andra i silver om 200 kronor.

Carl XVI Gustaf föddes den 30 april 1946 på Haga slott utanför Stockholm som son till prins Gustaf Adolf, hertig av Västerbotten (1906-47), och Sibylla av Sachsen-Coburg-Gotha (1908-72). Gustaf Adolf, som året därpå omkom i en flygolycka, var son till kronprins Gustaf (VI) Adolf. Sibyllas farfar var son till drottning Viktoria av Storbritannien och Albert av Sachsen-Coburg-Gotha.

Prinsen döptes den 7 juni på Stockholms slott till *Carl Gustaf* Folke Hubertus och fick titeln hertig av Jämtland. Kronprins blev han redan 1950 och gick sedan i skola i Stockholm, de sista åren i Sigtuna, där han avlade studentexamen 1966; så följde utbildning inom armén och marinen samt studier och praktik inom och utom landet, bla vid FN. Han blev kung den 15 september 1973 vid farfaderns död. Carl Gustaf avlade kungaeden den 19 september 1973 enligt 1809 års regeringsform. Den nya författningen trädde i kraft 1 januari 1975.

Valspråk: För Sverige – i tiden.

Den 19 juni 1976 gifte sig kungen i Stockholms Storkyrka med Silvia Renate Sommerlath, född 23/12 1943 i Heidelberg, dotter till direktören Walther Sommerlath (1901-1990), Düsseldorf, och Alice de Toledo (född 1906) från Brasilien.

Barn: *Viktoria* Ingrid Alice Désirée, född 14/7 1977. Sveriges kron-

prinsessa 1/1 1980, hertiginna av Västergötland 9/1 1980, myndig 14/7 1995;

Carl Philip Edmund Bertil, född 13/5 1979. Arvfurste, kronprins tom 31/12 1979, hertig av Värmland 14/5 1979;

Madeleine Thérèse Amelie Josephine, född 10/6 1982. Hertiginna av Hälsingland och Gästrikland.

Sverige har tidigare hyllat sin konung vid födelsedagar, främst genom utgivning av medaljer men också en sedel och några mynt. Till Gustaf V:s 90-årsdag (1948) utgavs en jubileumssedel. Gustaf VI Adolfs 70- och 80-årsdagar 1952 och 1962 firades

med silvermynt om 5 kronor och 90-årsdagen 1972 med ett om 10 kronor.

H M Drottning Silvia fyllde 50 år nyligen och därvid utgavs minnesmynt om 1000 och 200 kronor. Vår nuvarande konungs regeringsjubileeer har likaså ihågkommit med särskilda guld- och silvermynt.

Myntens profilporträtt är nytt. Det har modellerats och signerats av Ernst Nordin. Frånsidans stora riksvapen har modellerats av Marita Nordin, Flen och har använts på tidigare minnesmynt 1983 och 1993.

Lars O Lagerqvist

Nytt danskt minnesmynt

Med anledning av bröllopet mellan prins Joachim och Alexandra Manley utkom i Danmark den 14 november 1995 minnesmynt i valörerna 20 och 200 kronor.

Myntens åtsidor visar drottning Margrethe II:s profil. Frånsidorna återger slottet Schackenborg som blir brudparets bostad. Sammanflätningen av de två nollorna i valören 200 är en kinesisk lyckosymbol och finns med p.g.a. brudens kinesiska härkomst.

20-kronorsmyntet är av aluminiumbrons och är tillverkad i en upplaga på 1 miljon exemplar. 200-kronorsmyntet är av finsilver och upplagan ligger på max 60000 exemplar.

Mynten kan beställas hos Den Kgl. Mønt, Solmarksvej 5, DK-2605 Brøndby, Danmark.

Prenumerera på årsset och jubileumsmynt från Norge, Danmark och Finland genom oss.

Även utgåvor från hela världen. Sedlar. Polletter.

Listor skickas gratis.

NORRTÄLJE MYNT AB

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176 - 168 26, Fax 0176-168 56

NUMISMATIK ÄR SPÄNNANDE!

Svenska Numismatiska Föreningens (SNF) ändamål är att sammanföra fackmän och samlare inom numismatikens alla områden. Föreningen anordnar föredrag, exkursioner och numismatiska resor, öppet hus i föreningens lokaler samt auktioner.

SNF stiftades 1873 och är Nordens äldsta och största numismatiska förening med ca 1000 medlemmar. SNF ger ut *Svensk Numismatisk Tidskrift* i samarbete med Kungl Myntkabinettet. Tillsammans med de övriga nordiska huvudföreningarna ger SNF ut *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*. Föreningen utger dessutom *Numismatiska Meddelanden* och *Numismatiska Småskrifter*. Föreningen präglar också medaljer.

Årsavgiften är 200 kr, juniorer (under 20 år) 100 kr. Som medlem får du *Svensk Numismatisk Tidskrift* automatiskt. Du kan också enbart prenumerera på tidningen. Det kostar endast 150 kr för åtta nr per år.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Banérgatan 17 nb

115 22 Stockholm

Tel. 08-667 55 98, Fax 08-667 07 71

SNFs kansli har telefon- och besöksid 10.30-13.00 onsdag och torsdag.

Karl XIII, "Daladukat" 1810, Toppex!

MYNTAUKTION 18

Lördagen den 11 maj 1996

Säljes bland mycket annat:

Gustav Vasa, Åbo, 1 Mark 1556
Erik XIV, 4 Öre klipping 1562
Erik XIV, ° Öre 1561, Praktex!
Gustav II Adolf, 1 Kreuzer 1632
Karl XI, 8 Mark 1695, Praktex!
Karl XI, 2° Öre KM 1661 (2 ex)
Karl XII, 1 Dukat 1701, Toppex!
Karl XII, 1 Öre SM 1715, Praktex!
Ulrika Eleonora, 2 Dukat 1719
Gustav IV Adolf, ° Skilling 1794/1749
Karl XIII, 1 Dukat 1810, Dalaguld
Karl XIV Johan, 4 Dukat 1843
Oskar I, 2 Dukat 1857
Oskar II, 20 Kronor 1885

Beställ auktionskatalogen!

Pris 100 kr. Postgiro 48 92 03 - 0.

ANTIKÖREN MYNTHANDEL

Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg. 031-18 39 60.